

Helsingin kaupunginmuseon alustava kannanotto Malmin kirkon korjauksen hankesuunnitelmaan

Helsingin kaupunginmuseolta on pyydetty ennakkokannanottoa Malmin kirkon korjauksen hankesuunnitelmaan. Kaupunginmuseo on tutustunut Arkkitehtitoimisto Arkviiri Oy:n laatimaan ja 26.11.2021. päiväämään hankesuunnitelmaan Malmin kirkko, peruskorjaus. Kaupunginmuseo tarkastelee hanketta perustehtävänsä mukaisesti rakennetun kulttuuriympäristön vaalimisen näkökulmasta ja esittää kantanaan seuraavaa.

Lähtötilanne

Malmin kirkko on valmistunut vuonna 1981 arkkitehti Kristian Gullichsenin (1932-2021) laatimien suunnitelmien mukaan. Kirkko on suunniteltu monitoimirakennukseksi, eli kirkkosalin lisäksi siinä on muita seurakunnan toimintaa tukevia tiloja sekä yksi asunto kellarikerroksessa. Rakennuksessa on kaksi varsinaista kerrosta ja lisäksi kellarikerros, josta osa on korkeaa ryömintätillallista alapohjaa. Malmin kirkon rakennuskokonaisuuteen kuuluu kirkkorakennuksen lisäksi kellotorni, ulkovarasto ja pergolakäytävä, joka yhdistää edellä mainitut punatiiliset rakennukset vuonna 1933 rakennettuun kirkkoherranvirastona toimineeseen rakennukseen. Hankesuunnitelmassa esitetyt toimenpiteet kohdistuvat kirkkoon ja siihen liittyviin punatiilisiin pienempiin rakennuksiin. Kirkosta on laadittu rakennushistoriallinen selvitys (Arkkitehtitoimisto Arkviiri Oy 15.12.2021).

Malmin kirkko sijaitsee Helsingin Malmilla Kunnantien ja Kirkonkyläntien kulmauksessa. Tontilla on 1987 voimaan tullut asemakaava. Kirkon tontille on annettu merkintä YK, eli kirkkojen ja muiden seurakunnallisten rakennusten korttelialue. Tontin luoteisreuna on määritelty tontin osaksi, jolla on kaupunkikuvallisesti arvokasta puustoa. Kunnantien puoleinen reuna on puolestaan puilla ja pensailta istutettava tontin osa, jolle on istutettava yksi isokasvuinen puu ja 3 isokasvuista pensasta alueen 35 m² kohti. Pysäköimispaikka sijoittuu tontin lounaisreunaan. Rakennuksia koskevia suojelumääräyksiä ei asemakaavassa ole, onhan asemakaava vahvistunut

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Faksi	Tilinumero	Y-tunnus
PL 17401					0201256-6
00099 HELSINGIN KAUPUNKI kaupunginmuseo@hel.fi					
	http://www.hel.fi/helsinginkaupunginmuseo/				

vain kuusi vuotta kirkon valmistumisen jälkeen. Voidaan kuitenkin todeta, että rakennushistoriallinen selvitys tuo esiin Malmin kirkon kiistämättömät kulttuurihistorialliset arvot. Rakennuksen erittäin korkealaatuinen arkkitehtuuri, merkitys ja asema kaupunkitilassa ja Kirkonkyläntien näkymässä sekä erittäin korkea säilyneisyys ovat historiallisen merkittävyyden rinnalla arvoja, jotka tulee ottaa tulevan korjauksen suunnittelussa lähtökohdaksi ja huomioon.

Suunnitelma

Kirkkorakennukseen esitetään niin toiminallisia ja tilallisia kuin rakenteellisiakin muutoksia. Kirkon halutaan jatkossakin toimivan seurakuntalaisten kohtaamispaikkana tarjoamalla erilaisia kokoontumistiloja ja niitä tukevia toimintoja. Kirkkoherranviraston toimintoja varten esitetään kirkkorakennuksen toiseen kerrokseen tilamuutoksia niin, että keskusteluhuoneen ja takkahuoneen välinen seinä korvataan ääntäeristävällä siirtoseinällä. Ensimmäisen kerroksen valmistuskeittion toiminallisuutta halutaan parantaa tilamuutoksilla ja kalusteiden ja varusteiden uusimisella. Liikuntarajoitteisten wc-tila suurennetaan nykymitoituksen mukaiseksi. Merkittävä muutos tulisi olemaan alkuperäisen asunnon muutos kokoontumistilaksi purkamalla kevyitä väliseiniä ja tekemällä kantaviin väliseiniin aukkoja. Ulkovaraston itäpääty halutaan kattaa lasikatteella, jonka kantavat rakenteet toteutettaisiin pergolan tapaan puusta. Uusittavalle tekniikalle esitetään otettavaksi sekä ensimmäisestä että toisesta kerroksesta varastot- ja käytävätiloja, minkä lisäksi kellarikerrokseen esitetään ilmastointikonehuoneen laajennusta.

Merkittävimpiä rakennuksen ulkoasuun, julkisivuihin sekä rakenteisiin kohdistuvia toimenpiteitä kuvataan hankesuunnitelmassa seuraavasti: ”Kirkkorakennuksen ja kirkkoherranviraston salaojat uusitaan. Kaikkien maanvastaisten ulkoseinärakenteiden ulkopintaan asennetaan salaojajorjauksen yhteydessä uusi vedeneriste, lämmöneriste ja salaojakerros. Sokkelirakenteessa näkyvät puuosat poistetaan. Sokkelin halkaisun lämmöneristeitä uusitaan paikallisesti. Ulkoseinän ja sokkelin liittymä tiivistetään. Puurakenteiset alapohjat puretaan ja uusitaan. Uudet alapohjarakenteen liittymät tiivistetään. Ryömintätilallisiin alapohjiin asennetaan lämmöneristeet, ryömintätilan tuuletusta parannetaan ja alapohjien rakenneliittymät tiivistetään. Ovien, luukkujen, läpivientien yms. liittymät tiivistetään/uusitaan tiiviinä. Kirkkorakennuksen julkisivujen tiili-muuraus puretaan ja korvataan uusilla tiilillä. Nykyiset lämmöneristeet uusitaan ja rakenteeseen lisätään tuuletusrako ja sisäpinnan ilmatiiviyyttä parannetaan. Ulko-ovet ja ikkunat uusitaan. Be-

Postiosoite

PL 17401

Käyntiosoite00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginmuseo@hel.fi**Puhelin**<http://www.hel.fi/helsinginkaupunginmuseo/>**Faksi****Tilinumero****Y-tunnus**

0201256-6

toniset palkit ovien ja ikkunoiden yläpuolella uusitaan. Uusia katoksia rakennetaan, pääsisäänkäynnin, sakariston, kirkkosalin ja A-portaan ulko-oven yläpuolelle. Vesikate, vesikaton lämmöneristeet ja kattoviemäröinnit uusitaan lähtökohtaisesti kauttaaltaan. Salien kiinteät puupaneelialakatot ja avattavat alakatot pyritään säilyttämään. Kiinteät kipsilevyalakatot uusitaan, koska talotekniikka uusitaan. Kaikki vesieristeet uusitaan sisätiloissa, joten vesieristeellisten tilojen pintamateriaalit uusitaan. Äänieristämätön sähkökäyttöinen nostopoimuseinäovi kirkkosalin ja seurakuntasalin välillä uusitaan hyvin ääntä eristävänä. Talotekniikka uusitaan ja kaukolämpöjärjestelmä korvataan maalämpölaitoksella. Uudet ilmanvaihtokoneet haalataan sisään nykyisen asunnon uusittavan terassin ovi-ikkunakokonaisuuden kautta. Lisäksi tehdään työmaan aikaisia aukkoja reitin varrella sijaitseviin väliseiniin. Nykyisen asunnon tulevan kokoontumistilan edustalle rakennetaan uusi luiska esteettömän sisäänkäynnin muodostamiseksi. Kirkkosalin urkujen kohdalle vesikatolle sijoitetaan uusi savunpoistoluukku ja puhallin.” Lisäksi esitetään uutta katosta ulkovaraston tiilimuurein rajattuun ulkotilaan parantamaan toiminnallisuutta (mm. lastenvaunujen säilytys) ja nykyinen vuotava katos pergolan päätteellä kunnostetaan.

Kaupunginmuseon kanta

Kaupunginmuseo toteaa, että suunnitteilla on huomattavan mittava ja perusteellinen korjaus Malmin kirkossa, joka toistaiseksi on erittäin hyvin säilyttännyt alkuperäisyytensä. Monikäyttöisyys ja tilojen toiminnallisuus sekä yhdistettävyydet ovat olleet kirkon alkuperäisessä tilaohjelmassa ja –jäsentelyssä läsnä. Kaupunginmuseo ei näin ollen lähtökohtaisesti näe estettä esitetyille tilallisille ja toiminnallisille muutoksille. Jatkosuunnittelun pohjaksi ja lähtöaineistoksi on kuitenkin tärkeää laatia tilakohtainen inventointi, jotta etenkin kustakin muutettavaksi esitetyistä tilasta pystytään arvioimaan ja arvottamaan kunkin tilan ominaispiirteiden kannalta merkittävimmät säilytettävät asiat, kuten esimerkiksi pintamateriaalit, erilaiset liitoskohdat ja –detaljit, kiinteät kalusteet ja valaisimet. Tämä koskee myös alkuperäistä asuntoa, jonka osalle esitetyt toiminnalliset ja tilalliset muutokset ovat laajoja. Malmin kirkon sisätiloissa erityinen vaalittava piirre ovat erilaiset luonnonkivi- ja tiilipintaiset, listoittamattomat lattiat. Puhtaaksimuuratut seinäpinnat antavat lähes kaikille sisätiloille erityisen lämpimän tunnelman. Hyvin harkittu piirre on myös ovien liittyminen seinäpintaan kittiliitoksella ilman listoitusta. Myös tätä piirrettä tulee kunnioittaa ja jatkaa esillä olevissa ovimuutoksissa ja uusissa ovissa. Kirkkosalin penkit sekä alkuperäiset eteiska-

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Faksi	Tilinumero	Y-tunnus
PL 17401					0201256-6
00099 HELSINGIN KAUPUNKI kaupunginmuseo@hel.fi	http://www.hel.fi/helsinginkaupunginmuseo/				

lusteet ja muut kaapistot ovat laadukkaita niin ilmeeltään kuin materiaaleiltaan, eikä niitä tule poistaa tai korvata uusilla kalusteilla kevein perustein. Malmin kirkko on yhtenäisin periaattein toteutettu, erittäin hallittu ja yhtenäinen kokonaisuus, joten kaikki tilamuutosten vaatimat uudet ratkaisut, rakenteet ja pinnat tulee toteuttaa ilmeeltään ja yksityiskohdiltaan alkuperäiseen kokonaisuuteen sopeuttaen.

Nykytilanteessa talotekniikka on hyvin kätketty tai häivytetty sisätiloissa. Talotekniikan reitityksissä tulee hyödyntää olemassa olevia kanavia ja reittejä niin, ettei tekniikkavedoista tai kanavista muodostu uutta näkyvää aihetta hallittuun sisätilakokonaisuuteen. Ilmanvaihtokoneiden haalausreitit eivät saa rikkoa puhtaaksimuurattuja seinäpintoja. Puisten alakattojen rakenne, pintakäsittelyt ja ilme tulee säilyttää sellaisenaan ja tarvittaessa hyödyntää niissä olevia talotekniikan asennuksia. Puiset kattopinnat muodostavat merkittävän osan salien arkkitehtuuria. Alkuperäiset valaisimet tulee lähtökohtaisesti säilyttää ja kunnostaa.

Hankesuunnitelman esitys rakenteisiin kohdistuviin korjaus- ja muutostöihin perustuu kirkosta tehtyyn rakenne-, sisäilma- ja kosteusteknisen kuntotutkimukseen (Sitowise Oy 1.7.2020). Kirkkorakennuksen ja kirkkoherranviraston salaojat uusitaan ja maanpintaa muotoillaan rakennuksesta pois päin viettäväksi. Kaivantojen kohdalla olevat kiveykset tulee palauttaa, samoin kasvillisuus, ei kuitenkaan liian lähelle rakennuksia. Maanvastaisten seinien korjauskohdat rajoittuvat tiloihin joilla ei ole sisäpuolen arkkitehtuurin kannalta suurta merkitystä. Sokkelin korjaustapa riippuu julkisivun korjaustavasta, mutta korjauksessa tulee tavoitella ilmeeltään mahdollisimman lähellä alkuperäistä betonipintaa.

Kuntotutkimuksen yhteydessä tehdyissä merkkiainekokeissa ilmeni ilmavuotoja seinä- ja lattia-rakenteiden liittymissä, karmien ja alapohjan liittymissä sekä esimerkiksi patteriputkien läpivienneissä. Puhtaaksimuuratun punatiilen runsas käyttö lähes kaikissa tiloissa asettaa huomattavia haasteita tiivistyskorjausten toteuttamiseksi sisätilojen tiilipintoihin, niin lattioiden kuin seinien osalla. Tiivistemassan nostaminen seinälle on mahdollista sekundäärisiksi laskettavissa tiloissa, joissa ei ole puhtaaksimuurattuja seinäpintoja tai tiili- tai luonnonkivilattioita. Sakastin ja sen aputilojen sekä sakastin viereisen kirkkosalin uloskäynnin (hätäuloskäynti) ympäristön kosteusmittauksessa ilmenneiden kohonneiden tulosten syy tulee selvittää ja korjata tarvittavassa laa-

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Faksi	Tilinumero	Y-tunnus
PL 17401					0201256-6
00099 HELSINGIN KAUPUNKI kaupunginmuseo@hel.fi	http://www.hel.fi/helsinginkaupunginmuseo/				

juudessa paikallisesti. Kirkkosalin ulko-oven luona käytettävien korjausmenetelmien suunnitteluun ja visuaaliseen ratkaisuun on tässä tapauksessa panostettava erityisesti.

Huomattavan raju ja alkuperäisyyteen puuttuva on suunnitelmassa esitetty koko kirkon ulkovai-pan uusiminen. Paikoin vuotavan vesikaton ja sen lämmöneristeiden sekä kattoviemäreiden uusiminen on perusteltu, jotta rakennuksen kosteudenhallinta saadaan tältä merkittävältä osalta varmistettua. Erityistä huomiota tulee kiinnittää räystäään ja julkisivumuurin liittymiin, räystäään kokoon ja detaljeihin ja muihin näkyviin yksityiskohtiin ja liitoksiin, jotta kokonaisilme pysyy mahdollisimman alkuperäisenä ja räystäään ohuena viivana piirtyvä ilme ei muutu. Vesikaton kokonaisilmeeseen vaikuttaa myös suunnitelmissa esitetty savunpoistopuhallin jota tulee edelleen pyrkiä muokkaamaan kooltaan tai sijainniltaan niin, että se jäisi näkymissä mahdollisimman hyvin piiloon.

Hankesuunnitelman esitys koko julkisivumuurauksen ja sen takana olevan eristeen uusiminen perustuu kuntotutkimuksen (Sitowise Oy 1.7.2020) toimenpide-ehdotukseen, jonka mukaan lämmöneristeiden uusiminen on suositeltavaa toteuttaa ulkokautta purkamalla julkisivuverhous, jolloin saneerauksen yhteydessä saadaan poistettua muut julkisivun rakennetekniset puutteet ja vauriot. Seinärakenne on esitetty toteutettavaksi eristeellä, jonka käyttö mahdollistaisi rakenteen paksuuden säilyttämisen nykyisellään kuitenkin niin, että lämmöneristeen ja ulomman tiilen väliin jätetään tuuletusrako. Ainoastaan kellotornin osalle ei esitetä julkisivumuurauksen uusimista.

Toivottavaa olisi, että ennen julkisivun kuorimuurauksen kategorista purkua tehdään kaikki muut esitetyt korjaustoimet. Tämä tarkoittaisi korjaushankkeen vaiheistamista. Näin olisi mahdollista todeta alapohjiin ja tiiveysongelmiin kohdistuvien korjausten vaikutusta sisäilmaan mittaamalla. Toisin sanoen, puutteellisten salaojien, kapillaarisesti alapohjiin nousevan kosteuden, maanvastaisen seinien, puutteellisen ilmanvaihdon, epäsuotuisien paine-erojen ja 1 krs:n epätiivien liittymien korjaamisen vaikutus tulisi tutkia ennen julkisivukorjauksen täysimittaista käynnistämistä.

Malmin kirkossa muuratut tiilipinnat ovat rakennuksen ominaisluonteen kannalta keskeiset ja olennaiset, niin ulkoarkkitehtuurissa kuin sisätiloissa. Julkisivukorjaus tulee olemaan merkittävä kustannustekijä tulevassa korjaushankkeessa, mutta se on myös määräävä tekijä kirkon arkki-

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Faksi	Tilinumero	Y-tunnus
PL 17401					0201256-6
00099 HELSINGIN KAUPUNKI kaupunginmuseo@hel.fi					
	http://www.hel.fi/helsinginkaupunginmuseo/				

tehtuurin ja rakennustaiteellisten arvojen säilymisen kannalta. Tiilimuurauksen toteuttaminen sellaisena kuin se nyt ja alun perin on tehty, on poikkeuksellisen vaikea tehtävä. Tiilien poltto, koko, muuraustapa, saumauksessa ja ladonnassa käytettävä ”käsiala” sekä työn jäljen suoravaiisuus tai epätasaisuus eivät ole sellaisenaan toisinnettavissa nykypäivän työmenetelmin. Tiiltä on käytetty kirkossa hyvin ilmeikkäästi ja julkisivujen moninaiset detaljit ovat myös vaikeasti toisinnettavissa. Ikkunoiden ja räystäiden liittymät seinäpintoihin, julkisivun pyöreämuotoiset torniosuudet, reliefityyppiset tiilestä muuratut koristeaiheet ja pääjulkisivun suurikokoinen ristireliefi, ovat kaikki vaativia muuraustöitä. Detaljien lisäksi erityisen vaativa tehtävä on toisintaa puhtaaksimuurattu yhtenäinen tiilipinta, jossa näkyvät tiilien polttoerien vaihtelun lisäksi käsityön jälki. Rakennusvuosien 1980-81 työmaaolosuhteet ovat poikenneet nykytilanteesta ja -tekniikasta huomattavasti.

Mikäli kuorimuurauksen uusimistyöhön ryhdytään, tulee kuorimuurausta purkaa vain osittain kaupunkikuvan ja kirkon arkkitehtuurin kannalta vähäpätöisemmästä ilmansuunnasta ja suorittaa seinäosuudelle koekorjaus, jossa käytetään mitoitukseltaan ja poltoltaan mahdollisimman tarkoin alkuperäisen mukaista tiiltä ja koostumukseltaan ja sävyltään oikeanlaista laastia. Koekorjauksella ei tässä tarkoiteta mallimuurausta, vaan valitun korjausmenetelmän teknistä toteutusta ja sen sovittamista kohteen arkkitehtuuriin. Koekorjauksella osoitetaan, että koko kirkon julkisivun muurauksen uusimisella saavutetaan haluttu tekninen lopputulos ja että työ on tehtävissä niin, että rakennuksen arkkitehtuuri ei tärvelly. Kaikkinainen julkisivuun kajoaminen edellyttää joka tapauksessa huomattavan tarkkaa dokumentointia ja toteutustavan selvitystä muurauksen ja siihen liittyvien yksityis- ja liitoskohtien osalta.

Julkisivumuurauksen uusimisen yhteydessä suunnitelmassa esitetään uusittavaksi myös kaikki ovet ja ikkunat. Kaupunginmuseo huomauttaa, että kuntotutkimuksessa todetaan, että puuikkunoissa havaittiin elastisten massojen sekä puupintojen ikääntymistä ja metalli-ikkunoiden pinnoissa havaittiin yleisesti korroosioaurioita sekä tiivistysten puutteita. Ikkunat ja ovet ovat kuitenkin ainakin osittain korjattavissa. Kaupunginmuseo pitää tärkeänä, että alkuperäiset ovet ja ikkunat tutkitaan tarkemmin ja selvitetään uudelleen myös korjausvaihtoehto. Lähtökohtaisesti kirkossa tulee säilyä alkuperäisiä ikkunoita ja ovia. Korjaukset tulee toteuttaa mallikorjausten kautta ja samoin mahdollisesti uusittavat ovet ja ikkunat mallien kautta niin, että toteutuksia voi-

Postiosoite

Käyntiosoite

Puhelin

Faksi

Tilinumero

Y-tunnus

PL 17401

0201256-6

00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginmuseo@hel.fi<http://www.hel.fi/helsinginkaupunginmuseo/>

daan verrata alkuperäiseen. Lasitiili-ikkunoiden ilmeessä tulee pyrkiä samoin mahdollisimman lähelle alkuperäistä, joka tulee selvittää. Ovien yläpuolelle esitettyihin uusien kevyiden katosten rakentamiselle kaupunginmuseo ei näe estettä, mikäli niillä voidaan suojata ovien yläosia säärasituksia vastaan ja uudet katosrakenteet ovat ilmeeltään mahdollisimman keveitä ja vähäeleisiä.

Malmin kirkko on yksi arkkitehti Kristian Gullichsenin päätöitä ja rakentamisaikakautensa merkiteoksia suomalaisessa kirkkoarkkitehtuurissa. Kirkon sijainti näkyvällä paikalla Kirkonkyläntien ja Kunnantien kulmassa antaa sille maamerkin luonteen etenkin Kirkonkyläntien katutilassa ja – maisemassa, jossa sen tiilimuurit nousevat naapureitaan korkeammalle. Hahmo on vähäeleinen ja vakaa, ristireliefi viestii rakennuksen käyttötarkoituksen. Hieman lähempänä kirkkoa huomio kiinnittyy myös graniittimuureihin, jotka muodostavat ikään kuin jalustan kirkolle ja toisaalta rajaavat ja suojaavat kirkon pihapiiriä. Kellotornin läpi kuljettaessa edessä avautuu vanhan kirkkoherranviraston, kirkon, erilaisten muurien ja pergolan sekä kasvillisuuden tilallinen kudelman, joka on tunnelmaltaan lämmin ja inhimillinen. Pihaa ja reittejä jäsentävät erilaiset kivetyt alueet, joissa on myös käytetty graniittia. Lähietäisyydellä kirkon tiilimuurien taidokkaat reliefit ja detaljointi näyttävät osana laajoja umpinaisia, osin pehmeästi kaartuvia seinäpintoja, joihin pääosin teräsrakenteiset ovet ja ikkunat muodostavat varjoon vetäytyviä, eleettömiä lasi- tai umpipintoja. Ulkoasun ja -tilan tunnelma jatkuu eheänä läpi sisätilojen, joissa paikoin vain niukka ja harkittu luonnonvalo sekä muuratut tiilipinnat ja muu selkeiden materiaalien paletti sekä eleetön detaljointi voimistavat tunnelmaa. Malmin kirkko on eheä kokonaisuus, jossa kaikki yksityiskohdat tukevat rakennuksen suurta, läpileikkaavaa teemaa. Arkkitehtuurin korkea säilyneisyys vain korostaa kirkon ja siihen liittyvän kokonaisuuden arvoja ja merkityksiä, materiaalien ajattomuutta ja aitoutta. Tulevassa korjauksessa ei tule tehdä ratkaisuja, jotka vaarantavat tätä hallittua tasapainoa.

Elina Riksman

korjausrakentamisen asiantuntija

Anne Salminen

tutkija

Postiosoite

PL 17401

Käyntiosoite

00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginmuseo@hel.fi

Puhelin

<http://www.hel.fi/helsinginkaupunginmuseo/>

Faksi

Tilinumero

Y-tunnus

0201256-6